

Nomenklatura łacińska gatunków winna być w pełni ujednoczona w oparciu o jedno dzieło. Może to być – jak przyjmuje autor – FLORA EUROPAEA, ale w tym przypadku należy podać jako synonimy nazwy używane dotąd w Polsce (wg ROŚLIN POLSKICH Szafera, Kulczyńskiego i Pawłowskiego). Uwaga ta dotyczy wyłącznie spraw nomenklatorycznych – ujęcia systematyczne (ranga taksonów: gatunki czy podgatunki, szeroki lub wąski zakres rodzajów i.t.d.) winny być określone w oparciu o samodzielne przemyślenia autora i nie mogą być niewolniczym naśladowaniem ujęć obcych.

UWAGI SZCZEGÓŁOWE

Oznaczone zostały ołówkiem w odpowiednich miejscach maszynopisu i na pierworysach map. Ze względu na niewykończony stan opracowania autorskiego nie mogły wyczerpać wszystkich koniecznych zmian i poprawek. Ostateczną korektę można będzie przeprowadzić dopiero po wykończeniu dzieła przez autora.

W Krakowie, dnia 28 sierpnia 1984 roku

/ – / Jan Kornaś
(pieczętka) Prof. dr Jan Kornaś

RECENZJE BOOK REVIEWS

SUKOPP H., NUMATA M., HUBER A. (red.), *Urban ecology as the basis of urban planning*. SPB Academic Publishing bv, The Hague, The Netherlands. 1995, ss. VII + 218, ryc. 40, tab. 21. Cena 75.00 DM. ISBN 90-5103-096-7.

Ekologia miast (i szerzej – terenów zabudowanych) budzi ostatnio coraz większe zainteresowanie. Omawiana książka jest drugą pozycją z tej dziedziny, redagowaną z udziałem H. Sukoppa [por. Kornaś, *Wiad. Bot.* 36 (1/2): 118, 1992]. Opiera się głównie na referatach wygłoszonych w 1990 r. na kongresie Międzynarodowego Towarzystwa Ekologicznego INTECOL w Jokohamie, w Japonii. Zawiera jednak także inne opracowania, a jej celem jest m.in. tworzenie podstaw naukowych dla działań praktycznych.

Na całość składa się 13 rozdziałów ujętych w 5 grup tematycznych. W grupie 1: „teoria i metodolo-

gia”, L. Trepl (z Niemiec) przedstawia rozwój i zakres ekologii miast (wspomina m.in. o międzynarodowej konferencji w Warszawie w 1992 r.), dyskutuje przydatność istniejących koncepcji ekologicznych dla charakteryzowania biocenoz terenów zurbanizowanych i wskazuje na kierunki prac, które są potrzebne. P. Pyšek z Czech prezentuje przegląd studiów dotyczących spontanicznej roślinności w miastach Środkowej Europy, m.in. Polski. Grupę 2: „miasta” rozpoczyna praca E. Pignatiego i in. na temat roślinności zabytków archeologicznych w środkowych Włoszech – podkreślona jest m.in. jej rola dekoracyjna dla starożytnych ruin. D. Brandes z Niemiec porównuje florę „starówek” w kilkudziesięciu miastach europejskich, zwracając uwagę na podobieństwa i różnice pomiędzy nimi. Autorzy z Chin – Hu Dan i in. – opisują florę i roślinność liczącą ok. 600 lat miasta Tianjin i jego okolicy. Praca zawiera m.in. obszerną listę spontanicznych chwastów, wśród których są gatunki wspólne z Europą. G. Broll i B. Keplin podają wyniki eksperymentalnych badań w mieście Dorsten w Niemczech, gdzie stwierdzono, iż rozmaite traktowanie trawników ma wpływ na roślinność, faunę i glebę.

W obrębie grupy 3: „wsie” znajduje się studium H. Kehla z Niemiec, wykonane w niewielkiej osadzie koło Antalaya w Turcji, obrazujące wpływ tradycyjnej gospodarki na roślinność, głównie śródziemnomorską makie. S. Hejny i P. Pyšek wykazują z kolei jak w Czechach zmieniają się liczby zbiorowisk i gatunków roślinnych w zależności od charakteru i wielkości osiedli ludzkich. Grupę 4: „zielone przestrzenie” rozpoczyna praca M. Gödde i in. dotycząca Düsseldorfu w Niemczech. Wzięto pod uwagę wszystkie istniejące tam typy siedlisk i określono, jaka jest liczba gatunków roślin naczyniowych i wybranych grup zwierząt w ich obrębie. Dane zamyka mapa z propozycjami ochrony, lub innego postępowania, w stosunku do poszczególnych środowisk. Następne studium pochodzi – jako jedyne – z warunków tropikalnych. Jest to opracowany przez J. O. Rieleya i S. E. Page (z Anglii) program zachowania, względnie utworzenia zielonych przestrzeni na terytorium federalnym w Kuala Lumpur w Malezji. Kolejny artykuł – K. Fujiwara – dotyczy Japonii i opisuje metody wypracowane przez prof. A. Miyawaki dla restytucji drzew i zalesień na terenach, gdzie uległy one zniszczeniu. Za podstawę ma służyć przy tym rozeznanie potencjalnej roślinności naturalnej. W ostatniej grupie 5: „ekologia człowieka” H. Obara przedstawia (również dla Japonii) informacje o wielokierunkowych studiach podjętych nad rozwojem miast, w związku z perspektywą dalszego wzrostu ich ludności w XXI w. Omówionym

blżej przykładem są zmiany fauny, związane z rozwojem Tokyo. L. W. Vandruff i in. z USA dają dogłębną analizę roli zwierząt w miastach; wymieniają zarówno gatunki szkodliwe jak te, które mogą być z wielu względów pożądane i o których utrzymanie, względnie reintrodukcje, należy się starać.

Książka o ekologii miast zawiera rozważania teoretyczne, ściśle dane z wielu krajów i koncepcje rozmaitych autorów, nie tylko europejskich. Tekst uzupełniają wykresy, szkicowe mapy (plany) i tabele m.in. fitosocjologiczne. Literatura – nieraz obszerna – cytowana jest przy rozdziałach poszczególnych autorów. Całość stanowi ważne źródło informacji nie tylko dla ekologów, ale i szerszego grona biologów, a także geografów, urbanistów i specjalistów z zakresu ochrony przyrody i ochrony środowiska.

Anna MEDWECKA-KORNAS

RAYNAL-ROQUES A. *La botanique redécouverte*. INRA Editions, Belin, Paris, 1994. ss. 511, ryc. 137. Cena 170 FRF. ISBN 2-7011-1610-4.

Oryginalny w formie, uniwersytecki podręcznik uwzględnia fakty i zagadnienia botaniczne, które winien znać każdy, kto w swojej działalności lub zainteresowaniach spotyka się z roślinami. Przeznaczony jest on dla studentów, praktyków (autorka wymienia lekarzy, weterynarzy, farmaceutów, agronomów, ogrodników, ekologów – możnaby tu dodać także biologów molekularnych), amatorów-botaników i miłośników botaniki.

Autorka, profesor Narodowego Muzeum Przyrodniczego w Paryżu, odpowiedzialna m.in. za jego działalność dydaktyczną, dobrze znająca florę obszarów międzyzwrotnikowych z własnych badań i wypraw naukowych w pasie tropikalnym, wywiązała się z zadania z wyjątkowym dydaktycznym talentem. Trudne do referowania problemy przedstawione są w sposób maksymalnie prosty i jasny. Znaczenie terminów i nazw greckich i łacińskich, sprawiające współcześnie wiele trudności czytelnikom, tłumaczone jest bezpośrednio w tekście.

W układzie książki wyodrębniają się trzy harmonijnie powiązane elementy wykładu: zasadnicze wiadomości wyodrębnione są normalnym drukiem, piętrem konkretne przykłady, uzupełnienia i wyjaśnienia, niekiedy o charakterze anegdotycznym lub refleksyjnym. Trzecim elementem są ilustracje, które nie są wyłącznie dodatkiem objaśniającym tekst, lecz stanowią odrębną całość referującą określony temat. Mocną stroną części ilustracyjnej są schematy ułatwiające zrozumienie trudniejszych zagadnień. Należy podkre-

ślić fakt niezbyt często spotykany w podręcznikach uniwersyteckich: na 137 rycin tylko 20, w tym 15 w części historycznej i taksonomicznej, zaczerpniętych zostało z publikacji innych autorów. Wszystkie pozostałe są oryginalnymi dziełami autorki, wykonanymi wyłącznie dla potrzeb jej książki. Autorka świadomie zrezygnowała z zamieszczania kolorowych ilustracji aby nie zwiększać ceny podręcznika, a mimo to całość pozostaje atrakcyjna dla czytelnika przyzwyczajonego obecnie do barwnych publikacji. Przyczynia się do tego m.in. przyciągające uwagę sugestywne tytuły i podtytuły podkreślające ich ważność bez sflancyzowania zagadnień.

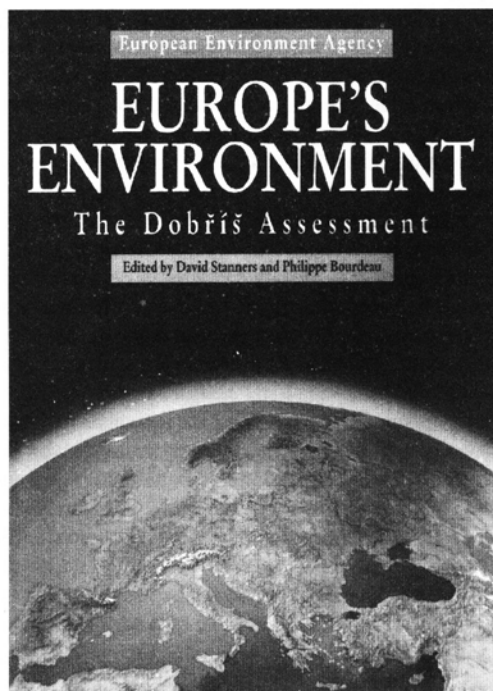
Treść książki zestawiona jest w czterech grupach. Pierwsza, traktowana jako wstęp, obejmuje historię myśli botanicznej od Arystotelesa do czasów współczesnych. W drugiej grupie rozdziałów omawiane są problemy związane z nazewnictwem i klasyfikacją roślin oraz ze znaczeniem systematyki i taksonomii w nauce, z historią świata roślinnego i ewolucją. W trzeciej grupie autorka omawia zróżnicowanie roślin od *Cryptogamae* do *Angiospermae* w zakresie szeroko pojętej morfologii, fizjologii, metabolizmu i ekologii na tle ewolucji. Czwarta grupa tematyczna, zatytułowana „Sukces *Angiospermae*” dotyczy cech roślin okrytozalążkowych, które przyczyniły się do ich sukcesu biologicznego: zróżnicowania sposobów życia, typów biologicznych, rozmnażania, związków ze zwierzętami. Część ostatnia obejmuje zagadnienia zróżnicowania organów roślin, tj. korzenia, pędu, liści, kwiatów i owoców, w łączności z ich funkcjami. Książkę zamyka rozdział zawierający wnioski i refleksje autorki na temat zróżnicowania i jedności form życia: roślin i zwierząt oraz stosunku człowiek-przyroda, człowiek-roślina, jako stosunków, których istotą nie jest podległość lub przeciwstawienie, lecz wzajemne powiązanie uzupełniających się jednostek. Istota tych powiązań staje się szczególnie ważna w czasie, gdy proces destrukcji dziedzictwa ekologicznego i roślinnego doznaje niebezpiecznego przyspieszenia.

Wartość książki podnosi nadto obszerny, doskonale skonstruowany indeks terminów i nazw roślin oraz słowniki – terminologiczny i etymologiczny. W tym ostatnim przetłumaczone są terminy, przedrostki i przyrostki pochodzące z języka greckiego i łacińskiego.

Podręcznik, za który autorka nagrodzona została prestiżową nagrodą Francuskiej Akademii Nauk, zasługuje na polecenie nie tylko studentom, praktykom i miłośnikom botaniki, ale i profesjonalnym botanikom i wykładowcom botaniki.

Romana CZAPIK

STANNERS D., BOURDEAU PH. (red.), *Europe's Environment: the Dobris Assessment*, European Environment Agency, Copenhagen, 1995. ss. xxiv + 712, liczne tabele, ryciny, mapy i zdjęcia, format 21.0 x 29.7 cm. ISBN 92-826-5409-5.

Ten imponujący swoimi rozmiarami raport powstał dzięki ponad trzyletniej pracy kilkuset ekspertów, pochodzących ze wszystkich krajów Europy, na zamówienie Ministrów Ochrony Środowiska zgromadzonych na konferencji w Dobris (Republika Czeska) w lipcu 1991 roku. Finansowe wsparcie temu przedsięwzięciu zapewnił Program Phare.

Uwagę czytelnika zwraca przede wszystkim niespotykane nagromadzenie informacji – rzeczywiste kompedium wiedzy na temat środowiska biotycznego i abiotycznego ok. 50 regionów Europy do roku 1993. Informacja ta, przedstawiona w 38 rozdziałach, z których każdy jest bogato ilustrowany (kolorowe wykresy i mapy), zaopatrzone w liczne tabele i „boxy” oraz spis literatury, powoduje, że studiowanie opracowania jest dużą przyjemnością. Nawet wyszczególnienie tytułów rozdziałów dzieła zajęłoby zbyt dużo miejsca. Dość stwierdzić, że wszystkie najważniejsze problemy „środowiskowe” Europy, takie jak np. emisje przemysłowe, zakwaszenie, zmiany klimatu, wymieranie gatunków, itp. są wyczerpująco naświetlone. W

rozdziale 39 – „Ogólne stwierdzenia” – zaakcentowano m.in. potrzebę dostępności informacji ekologicznej. Temu celowi ma służyć wydanie w przyszłości raportu na CD-ROMie, jego wersji popularnej oraz atlasu środowiskowego. W rozdziale 40 – „Najważniejsze fakty i przeciwdziałanie” – streszczone zostały najważniejsze informacje dotyczące ogólnie pojętej ochrony przyrody i środowiska Europy oraz lista pilnych przedsięwzięć, mających na celu polepszenie jakości życia Europejczyków. Pracę z dziełem ułatwiają indeksy: rzeczowy (ogólny), geograficzny oraz dwa Dodatki: „Inwentaryzacja 56 najważniejszych problemów środowiskowych” oraz „Zakres informacji i niewiadome”. W ostatnim przedstawiono obszary wiedzy, które wymagają większego niż dotychczas wysiłku poznawczego.

Raport tej edycji będzie jeszcze przez kilka lat niezastąpionym źródłem informacji dla osób zajmujących się zawodowo ochroną środowiska i przyrody. Przede wszystkim godny polecenia jest dla wszystkich zajmujących się edukacją ekologiczną.

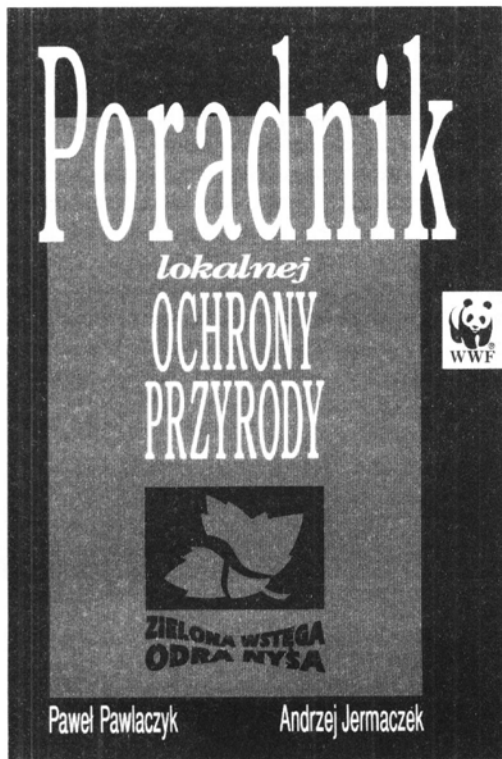
Adres dystrybutora: Business Foundation, ul. Krucza 38/42, 00-512 Warszawa, tel. (22) 621 99 93, 628 28 82, fax: 12 00 77.

Józef MITKA

PAWLACZYK P., JERMACEK A. *Poradnik lokalnej ochrony przyrody*. Wydawnictwo Lubuskiego Klubu Przyrodników, Świebodzin, 1995. ss. 241. ISBN 83-903831-0-1.

Postępy cywilizacji, zachodzące często kosztem przyrody sprawiają, że zmienia się stosunek człowieka do otaczającego środowiska naturalnego. Jesteśmy świadkami uświadomienia zagrożeń wynikających z naruszenia równowagi biosfery. Ochrona przyrody staje się wspólnym wyzwaniem. Aby stała się skuteczna, musi być realizowana powszechnie. Jest to myśl przewodnia omawianej publikacji. Pewnym *novum* ujęcia jest, że nie jest adresowana do wąskiego grona specjalistów lecz do szerokiego spektrum odbiorców.

Poradnik został przygotowany i wydany w ramach projektu World Wide Found For Nature przez pracowników naukowych Drawieńskiego Parku Narodowego, działających w Lubuskim Klubie Przyrodnika, którzy wykorzystali swoje osobiste doświadczenia w działalności „ochroniarskiej”. Publikacja zawiera szereg wskazówek praktycznych, a także, w sposób wyważony, teoretyczne rozważania dotyczące nowoczesnych koncepcji ochrony przyrody. Na wstępie autorzy przedstawiają czytelnikowi podstawowe cele ochrony przyrody, aby w dalszej części, w sposób

zwięzły i przejrzysty, przedstawić „kuchnię” działalności ochraniarskiej: sposoby gromadzenia informacji (wykorzystanie bibliografii przyrodniczej, map, zdjęć lotniczych, sporządzanie własnych notatek itp.) oraz wskazówki dotyczące metod opisu zmienności szaty roślinnej i świata zwierzęcego. Ze względu na niejednokrotnie złożoność badanych obiektów, autorzy zadbali o przedstawienie źródeł informacji, gdzie zainteresowany może liczyć na pomoc specjalisty. Rozdziały „Co chronić” i „Jak chronić” zajmują główną część *Poradnika*. W rzeczywistości jest to praktyczny kurs nowoczesnej ochrony przyrody, nie stroniący od teoretycznych zagadnień przedstawionych w sposób uporządkowany i przejrzysty. Nie sposób wymienić w krótkiej notatce wszystkich poruszanych tam zagadnień; dość wymienić tak interesujące, jak: tendencje dynamiczne gatunków i zbiorowisk roślinnych, ochrona lokalnych populacji, wpływ człowieka na trwałość ekosystemów itp.

Na podkreślenie zasługuje przejrzysty układ książki. Każdy rozdział zakończony jest „boxem” zatytułowanym „Warto przeczytać”, gdzie czytelnik znajdzie literaturę pogłębiającą dane zagadnienie. Książkę kończy słowniczek trudniejszych pojęć, wyczerpujący spis literatury i indeks, które w znaczący

sposób podnoszą wartość dydaktyczną *Poradnika*. Tekst uzupełniają ryciny, których jednak jest, wydaje się, za mało, a niektóre są niezbyt czytelne. „Lokalny przyrodnik”, pracujący w terenie znajdzie natomiast wyczerpującą listę adresów umożliwiających kontakt z instytucjami zajmującymi się praktyczną ochroną przyrody.

Autorzy postawili sobie za cel zaszczepienie na rodzimym, lokalnym gruncie nowoczesnych koncepcji ochrony przyrody. Przedsięwzięcie to należy zaliczyć do udanych i niezwykle pożytecznych. W założeniu głównymi adresatami *Poradnika* są absolwenci studiów przyrodniczych, którzy po ich ukończeniu trafią do pracy w lokalnej administracji, albo mają przynajmniej wpływ na jej działania. W moim przekonaniu książkę można polecić również nauczycielom przyrody szkół średnich, a także uczniom, którzy znajdują w niej liczne wskazówki i konkretną informację, podbudowaną praktycznym doświadczeniem, dotyczącą zagadnienia „ochrona przyrody”. *Poradnik* powinien znaleźć się przede wszystkim w rękach młodzieży skupionej w przyszkolnych „kółkach ekologicznych” i uczącej się w klasach o poszerzonym programie nauczania przyrody. Należy sobie życzyć, aby nie zawiodły mechanizmy dystrybucji książki i trafiła ona do jak najszerszego grona zainteresowanych.

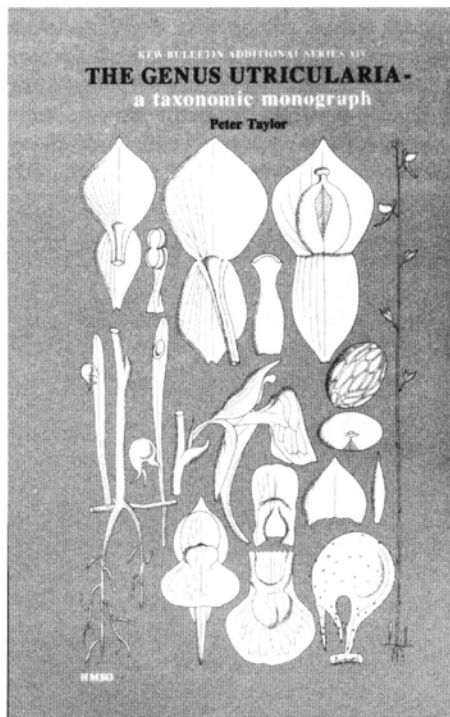
Adres wydawnictwa: Wydawnictwo Lubuskiego Klubu Przyrodników, ul. 1 Maja 22, 66–200 Świebodzin, tel. (688) 282 36

Józef MITKA

TAYLOR P. *The genus Utricularia – a taxonomic monograph*. Kew Bulletin Additional Series XIV. Her Majesty's Stationery Office, London, 1989, ss. xi+724, 214 ryc., 8 tab. Miękka opr., format 15.4 × 24.3 cm. Cena 40.00 £ ang. ISBN 0–11–250046–3.

Światowa monografia rodzaju *Utricularia* pióra P. Taylora, imponująca objętością ponad 700 stron druku i bardzo staranną szatą edytorską, to wynik ponad czterdziestoletnich zainteresowań autora tą dość szczególną grupą roślin. Bogactwo różnorodności zarówno morfologicznej, jak i ekologicznej jej przedstawicieli zadziwi zapewne niejednego botanika. W monografii rodzaj *Utricularia* podzielony jest na dwa podrodzaje, 35 sekcji i 214 gatunków.

W części wstępnej, na 56 stronach, przedstawiona jest historia poznania rodzaju, charakterystyka morfologiczna organów wegetatywnych i generatywnych, ilustrowana bardzo wysokiej klasy fotografiami SEM, przedstawiającymi skulpturę nasion, a ponadto omówione są rzeczowo zagadnienia związane z reprodu-

kcją, ewolucją, ekologią i rozmieszczeniem geograficznym. Rozmieszczenie geograficzne wszystkich znanych gatunków *Utricularia* przedstawione jest na obszarze dziewięciu makroregionów w formie tabelarycznej; w monografii brak jest map rozmieszczenia.

Wydzieloną część stanowią klucze do oznaczania gatunków występujących na obszarze następujących czterech dużych regionów: 1. Europa, Północna Afryka i Azja po Nową Gwineę, 2. Australia, Nowa Zelandia i Nowa Kaledonia, 3. Afryka na południe od Sahary i Madagaskar, 4. Ameryka wraz z Grenlandią, Karaibami, wyspami Galapagos i Hawajami. Stanowi to znaczne ułatwienie dla użytkowników chcących oznaczyć materiał pochodzący z określonego obszaru.

W części taksonomicznej monografii znajdują się klucze do oznaczania podrodzajów, sekcji i gatunków w układzie systematycznym, opisy poszczególnych taksonów ponadgatunkowych i gatunków sporządzone zgodnie z tradycją szkoły botanicznej z Kew, źródła ilustracji oraz krótkie charakterystyki siedlisk i uwagi taksonomiczne. Zwraca uwagę szczególnie staranne zestawienie synonimów i typów nomenklatorycznych. Wszystkie gatunki ilustrowane są znakomitymi całostronkowymi rysunkami kreskowymi, które przedstawiają pokrój roślin i wiele szczegółów morfologicznych o znaczeniu diagnostycznym, głównie kwiatów i pęcherzyków. Brak wykazu okazów bada-

nych przez autora przypuszczalnie należy tłumaczyć ogromem materiału objętego badaniami – autor przestudiował ponad 50 tysięcy arkuszy zielnikowych z wielu kolekcji; prowadził też ekstensywne badania terenowe w różnych częściach globu.

W słowie wstępnym Ghilleen T. Prance, dyrektor Royal Botanical Gardens w Kew pisze, że monografię Petera Taylora należy uznać za jedną z ważniejszych monografii obecnego wieku i trudno się nie zgodzić z tą opinią. Specjalistyczne biblioteki powinny zadbać o to, aby w ich zbiorach znalazła się recenzowana pozycja.

Jan J. WÓJCICKI

NADCHODZĄCE SPOTKANIA FORTHCOMING MEETINGS

- INTERNATIONAL ALPINE GARDEN CONFERENCE „SOUTHERN ALPINE '96”, 5–10 I 1996
Informacja: The Secretary, Southern Alpines '95, 1/37 Augusta St., Redcliffs, Christchurch, NEW ZEALAND
Tel./Fax: +[64] 3/384 21 70
- PLANT LIFE HISTORIES: ECOLOGICAL CORRELATES AND PHYLOGENETIC CONSTRAINTS, 21–22 II 1996
Informacja: The Scientific Meetings Secretary, The Royal Society, 6 Carlton House Terrace, London SW1Y 5AG, UNITED KINGDOM
- RESTORATION ECOLOGY FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT, 27–29 III 1996
Informacja: Swiss Federal Institute of Technology Zürich, Geobotany Secretariat, Zürichbergstrasse 38, CH-8044 Zürich, SWITZERLAND
Fax: +[41] 1/632 12 15
E-mail: lee@umnw.ethz.ch
- 10TH INTERNATIONAL CONFERENCE „EMPIRES OF NATURE”, 11–12 IV 1996
Informacja: Dr. Jane Pickering, The University Museum, Parks Rd., Oxford, OX1 3PW, ENGLAND
Tel. +[44 865] 272 950
Fax: +[44 865] 272 970
E-mail: jane.pickering@oum.ox.ac.uk
- INTERNATIONAL SYMPOSIUM „DIFFERENTIATION PATTERNS OF PLANT POPULATIONS AND ADAPTIVE MECHANISMS”, 11–14 IV 1996
Informacja: Prof. Shoichi Kawano, SSSB International Symposium, Department of Botany, Faculty of Science, Kyoto University, Sakyo-ku, Kyoto 606–01, JAPAN
Tel. +[81 75] 75 34 131